

МОКТА Е ВО НАРОДОТ

АПРИЛ 2003

Александар
Гештаковски,
министер за локална
самоуправа

Новата
територијална
мапа со 50 општини
и градот Скопје?

За Претседателот, ни наш засушен,
и за „Сто тројка“ и нејзиното заминување

**Тренирање
строгост!**

Реформи во Државната
изборна комисија

Македонија мора да изгради
професионална изборна администрација

Над триста и шеесет скопски деца се на дното
на социјалната беда

**„Уличните деца имаат право
на безбедно детство**

Ќе се врати ли автентичната атмосфера во
некогаш популарното градско јадро?

Нови перспективи за
Старата скопска чаршија

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА

КАТИЦА ЧАНГОВА

Со процесот на децентрализација Македонија има единствена можност да го редефинира својот правен и политички систем и да изгради држава во која централната улога ќе ја имаат граѓаните. Со решавање на проблемите на граѓаните таму каде што се раѓаат во општините и со нагласено учество на граѓаните во донесувањето одлуки на локално ниво, ќе се обезбеди политичка стабилност и национално единство, едногласни се претставниците на државните институции, на општините и на експертите. Тие потенцираат дека за административно-територијалната и фискалната реформа треба да се најде соодветна формула и модел што ќе ја балансираат централизацијата и децентрализацијата, а така локалната политика ќе биде интегрален дел од генералната политика на државата. Само ефикасната децентрализација може да создаде услови за добра локална власт во која сложените бирократски процедури ќе станат минато, а довербата во општинските чиновници иднина. Реформите се исклучителен предизвик за да се покаже дека најдобра е токму локалната власт. Демократијата се вежба на локално ниво и тоа е најдоброто училиште за нејзино вистинско практикување. Истовремено е важно да се разграничи дали децентрализацијата ќе биде реформа заради реформа, или децентрализацијата ќе биде реформа заради демократија. Ова не смее да биде никаква дилема дотолку повеќе што на Македонија ѝ треба демократска, а не бирократска децентрализација.

„Децентрализацијата не е универзален лек и има свои потенцијални мани. Практично не е можно сите услуги да се пренесат на ист начин или на ист степен. Дотолку не е добро избалансирана, децентрализацијата може да биде неефикасна. Заради слабите административни или технички капацитети на локално ниво, може да се случи централната влада да ја изгуби контролата врз финансиските извори, а функциите да бидат преземени од локалните елити“, нагласува Елена Петкановска, раководител на Секторот за нормативно-правни работи во Министерството за локална самоуправа. Модерното владеење и изградбата на граѓанското општество во секоја држава која влегува во темелни реформи на својот политички систем, не е дали, туку, колку и како да ги вклучи своите граѓани во креирањето на политиката, додава Петкановска. При определување на правците на реформата мошне е важно да се сфати дека изградбата на добра локална власт е долгорочен процес, со кој пред сè треба да се создадат финансиски и други предуслови за извршување на надлежностите од локалните власти и да се воспостави јасна одговорност на локалните власти и „нагоре“ кон државата и „надолу“ кон нејзините граѓани, преку соодветни системи за административна и социјална контрола и надзор.

Оние кои работат во локалната самоуправа смислата и суштината за децентрализацијата во никој случај не ја сфаќаат само како трансфер на надлежности, финансиски средства и одговорности од централната на локалната власт. Најважно е тоа што реформите треба да ја доближат власта до граѓаните, а дека тоа треба да се направи преку проверени демократски методи од искуствата на западната демократија. Меѓу нив, се непосредното учество на граѓаните во седниците на општинските совети кои по правило треба да бидат отворени,

Административно и фискално престојување за држава во која граѓаните ќе бидат во центарот

Само ефикасна децентрализација е лек за добра локална власт

Моктае најдобро се контролира кога е на општинско ниво

Со решавање на проблемите таму каде што се раѓаат, ќе се обезбеди политичка стабилност и национално единство

вклучување на граѓаните во работните комисији на советот на единиците на локалната самоуправа, непосредниот контакт на градоначалникот со граѓаните во работните денови, организирање јавни собири со граѓаните на ниво на месна локална самоуправа или пошироко кога треба да се донесе некоја одлука со поголема тежина, користење на формата на изјаснување на граѓаните преку референдум...

„Сето ова значи воведување на транспарентен двонасочен дијалог локална власт-граѓани и обратно. Бенефитот во секој случај е обостран, се носат одлуки по мерка на граѓаните и многу лесно се имплементираат во практиката. Граѓаните во тие одлуки се идентификуваат себе си, а со тоа се дава поддршка на локалните власти при нивното реализирање“, објаснува градоначалникот на Сарај, Имер Селмани. Со уредување на односите на релација граѓани-совет на еди-

ница на локална самоуправа-градоначалник, се избегнува секаква можност моќта на власта само да се децентрализира, ако сега имаме неприкосновени моќници на централно ниво, утре да имаме на локално ниво, односно да создадеме локални моќници, додава Селмани. „Преку механизмите на Законот за локалната самоуправа моќта се ограничува, меѓутоа, таа уште подобро се контролира кога се распределува на локално ниво, а особено кога се дели со граѓаните преку познати-

те механизми. Со донесување практични и спроведливи решенија постепено ќе се изгради и довербата која денеска толку многу ни недостасува“, истакнува првиот човек на Сарај.

Непосредното учество на граѓаните во донесувањето на одлуките може да се одвива на три различни нивоа: во текот на планирањето, во донесувањето на одлуките и во нивната имплементација. Секоја фаза може да вклучи видови на учество различни по природа, обем и влија-

Демократијата се вежба на локално ниво и тоа е најдоброто училиште за нејзино вистинско практикување

ние. На тој начин треба да се овозможи локалните власти да функционираат во согласност со животниот процес.

„Законот гарантира пренос на надлежностите, но, не е доволна само правната гаранција. За тоа е потребна инфраструктура. Постои опасност заради вакуумот, граѓаните да не можат да си ги реализираат правата и да мислат дека децентрализацијата е негативен потег. Тоа го покажуваат компаративните искуства во многу побогати земји од Македонија“, потенцира професорот на Правниот факултет, Гордана Силјановска. Експертот за локална самоуправа е категорична, дека функциите ќе треба да се пренесуваат чекор по чекор. „Дабе е надлежноста ако не може да се реализира, тогаш таа е товар, а не право. Што се однесува до фискалната децентрализација, не е доволно да се дефинираат извори на приходи затоа што е потребно време тие пари да се соберат. Значи, потребен е трансфер на средства од државата. И тоа не е еднонеделен чин, за тоа треба навистина време. Исто така, важен е и институционалниот капацитет“, вели Силјановска.

Механичкиот пристап и необмислените промени за да се запазат роковите за имплементација на Рамковниот договор, како и имплантирање на туѓи решенија за наши специфики би биле погубни и би создале отпори, предупредуваат експертите. До конечните решенија за новото територијално прекојување и финансиско покривање не смее да се дојде преку трупата и со решенија напишани од министерските одаи. Граѓаните поради кои и се прави децентрализацијата треба да бидат на чисто, дека новото нема да биде празен правен декор, туку цврста решеност за промени. Впрочем и политичарите, и граѓаните, и науката знаат дека власта, дали на централно или на локално ниво е институционализирана моќ. Но таа моќ мора да биде признаена на парламентарни и на локални избори. Клучот се граѓаните и затоа во реализацијата на процесот наречен децентрализација мора да се има предвид дали власта ќе биде со принуда, со убедување или со привилегирање на оние кои сакаат да се доберат до власта.

Елена Петкановска:

Дотолку не е добро избалансирана и урамнотежена, децентрализацијата може да биде неефикасна

Имер Селмани:

Со воведување транспарентен двонасочен дијалог, локална власт-граѓанин, бенефитот ќе биде обостран

Гордана Силјановска:

Дабе е надлежноста, ако не може да се реализира, во тој случај ќе биде повеќе товар отколку право

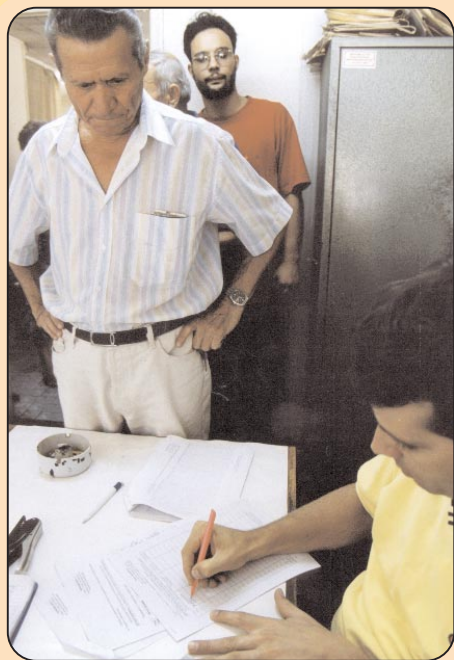
ЗАКОН

Демократски процедури на локалната демократија

Во Законот за локална самоуправа се вградени основите на локалната демократија. Тие треба да овозможат воведување на демократски процедури и механизми кои, меѓу другото, овозможуваат пристап до навремени и јасни информации, како основен елемент за гарантирање на човековите права, владеењето на правото и транспарентност на власта, како и консултирање и учество на граѓаните и нивните здруженија во креирањето на локалната политика.

Законот содржи гаранции според кои органите на општината се должни да ги информираат граѓаните не само за својата работа, туку и за плановите и намерите на локалната единица кои се од значење за нејзиниот развој или се однесуваат на нивните социјални, културни, еколошки или стопански потреби. Имплементацијата на овие одредби може да се постигне со информирање на граѓаните за можностите и формите на нивно учество во локалниот јавен живот. И тоа директно, или преку нивните асоцијации, преку промовирање на дијалогот помеѓу граѓаните и избраните претставници, со добро дизајнирани веб-страници. Еден од можните начини за брзо решавање на овој проблем може да биде воведувањето на новите информатички и комуникациски технологии кои овозможуваат брза размена на информации и знаења.

(К. Ч.)

Децентрализацијата во културата и образованието

Фотомедија 2002: „The Statue“ Золтан Локос, Унгарија

Општините си ги бараат институциите од културата

КАТЕРИНА БОГОВЕА

Децентрализацијата во областа на културата и образованието започнува да ги покажува своите први, во оваа фаза, најмногу теоретски а многу малку, практични форми на реализација. Заедницата на единиците на локалната самоуправа (ЗЕЛС) во овие области, при крајот на минатата година, преку формираните комисији за образование, за култура и спорт, ги постави конкретните цели на дејствување, соработувајќи со ресорните министерства и претставниците на локалната самоуправа а во некои случаи и со невладините организации и фондациите во реализација на заедничките проекти.

Минатата недела во Скопје беше потпишан и протокол за соработка меѓу Министерството за култура и Фондацијата Институт отворено општество Македонија, како дел од програмата на Фондацијата, со кој е официјализирана реализацијата на пилот- активностите во шест домови на културата, во исто толку општини во земјава, кои треба да обезбедат децентрализација на нивните активности. До крајот на оваа година, во дополнително селектираните домови на културата ќе се врши проверка на долгоочекуваниот децентрализирачки процес, што заедно ќе го спроведуваат градоначалниците, претставниците на градските совети на избраните општини, министерствата за култура и локална самоуправа и се разбира ЗЕЛС. Процесот ќе биде финансиски поддржан од ФИОМ со 40.000 американски долари, а ќе вклучува и помош со технички и хумани ресурси. Шестте избрани домови на културата ќе добијат обуки, бесплатен едногодишен Интернет пристап, мали грантови и техничка помош. Спроведувањето на овие пилот активности доаѓа по претходна анализа на состојбата во 37 - те домови на културата, колку што се евидентирани од страна на Министерството за култура на територијата на земјата, но и по претходната обука за стратешко планирање кај најголем дел од нив. Критериумите по кои се врши изборот на домовите на културата во пилот- општините се: урамнотежениот територијален пристап, добрите потенцијали за соработка со локалната власт, добрите претходни искуства и соодветната застапеност на домовите на културата во општини со етнички мешан сос-

тав на население.

Споменатата Комисија за спорт и култура при ЗЕЛС за своја крајна цел на дејствување ја има работата врз изготвување на подготовка за нов делбен биланс на институциите на културата, нивно трансферирање на локално ниво.

„Во овој период од развојот на процесот на децентрализација се изработува потребната база на податоци за објектите од областа на културата што постојат во општините. Тоа се податоци кои говорат и за тоа кој стопанисува со објектите, од кои најголем број се изградени со средства од граѓаните. Важно е да спомене дека соработуваме со Министерството за култура кое го поддржува трансферот на објектите и надлежностите на локално ниво, а нашите досегашни контакти резултираа со донесување на заклучоци за активностите во оваа област, кои пак треба во форма на ставови да се усогласат со Националната програма која е во изработка. Нашите сознанија говорат дека општините би сакале да си ги вратат назад објектите од областа на културата, како и манифестациите (библиотеките, театрите, музеите, спомениците на културата, филмските манифестации, музичките фестивали како и фолклорните манифестации, со исклучок на меѓународните манифестации). Се разбира, потребно е и обезбедување на неопходните финансиски средства за работа“ - изјави Наташа Цветковска, координатор на Комисијата за култура и спорт.

Заменичката на министерот за култура Мелпомени Корнети, смета дека процесот на децентрализација ја добива потребната постоечка теоретска подлога. „Процесот на децентрализација во културата мора да има своја програма. Не смее да постои шема која ќе биде заедничка за културата, здравството, за образованието

во 1998 година, требаше да уследи Националната програма, да се утврди националниот интерес но и да и се понуди на локалната самоуправа таа да учествува, но прашањето е одложено се до сега. Во моментот, Националната програма е во својата трета или четврта верзија, и за еден месец ве-

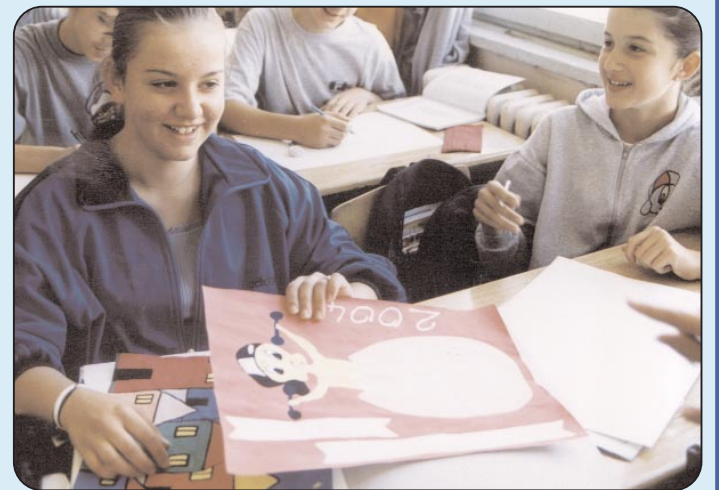
ројатно ќе може да тргне во расправа, а некаде во втората половина на годината, можеби при крај и на првата, ќе можеме да очекуваме таа да биде донесена“, оценува Корнети.

На јавноста, главно преку медиумите ѝ се познати искуствата од регионот, кои говорат за тоа дека процесот на децентрализацијата во културата се спроведува многу внимателно. Таа доза на внимателно спроведување на процесот е потребна и во Македонија, со што се согласува и заменик-министерката, која на прашањето дали очекува можни отпори од страна на локалните власти, од страна на финансирите на развојот на општините вели: „Свесни сме дека ќе има различни ситуации од општина во општина. Досегашните искуства со неколку општини се позитивни, барем вербално, но и според некои показатели кои говорат што се се работи во нив. Имаме градоначалници со висока свест за значењето на културата, кои верувам дека така ќе работат и во услови на децентрализираност. Меѓутоа, градоначалниците се менливи, ние треба да направиме нешто што ќе обезбеди таа културна инфраструктура да функционира постојано. Правно има повеќе форми на пренесување на надлежности или дејности на општините. Мораме да обезбедиме систем со кој тоа ќе функционира со помал ризик, кој би произлегол од личноста која е на чело на општината. Ние ме свесни за проблемите кои можат да уследат и поради тоа процесот ќе оди многу претпазливо, со многу анализи. Дел од тоа е направено и за потребите на Националната програма за култура. Имаме многу добра база на податоци за состојбата со домовите на културата и со другите културни институции, почнувајќи од сопственоста на објектите, нивната градежно-техничка состојба, вработеноста, финансирањето, дејностите, евентуалното користење на просторот за други намени и т.н. Очекуваме низ пилот-општините да се тестира новата практика и таа постепено да се прошири и на целата територија на Македонија“. Корнети потенцира и дека во процесот на децентрализација земјава заостанува во однос на другите во регионот, меѓутоа дека сепак тоа е еден вид предност бидејќи досега не е нанесена евентуална штета со неприпазливо работење, дека имаме можност да избегнеме одредени грешки што земјите во регионот досега ги направиле. „Во Европа има една тенденција за широка културализација на животот на населението, тоа значи обезбедување на еден стандард за тоа што е мрежа на културни институции, потреби и т.н. Ние веќе имаме инфраструктура, достигнувања во културата, вложувано е многу сите овие години, и било страшно сега дел од тоа да настрада а потоа по одредено време да сватиме дека тоа ни треба, или пак, по одредени норми кои ќе ни се наметнат од хармонизацијата со праксата и со принципите на Европската Унија, да треба да ги надополнуваме и повторно пак да ги создаваме. Треба да се биде претпазлив, но тоа не значи да се оди по линија на помал отпор или инерција“

ОБРАЗОВАНИЕ

Локалната власт ќе ги назначува и разрешува училишните директори

За разлика од Министерството за образование, Министерството за култура, Министерството за образование, сепуште ја нема направено потребната стратегија за комплетно информирање во која фаза е процесот на децентрализацијата. Се добива впечаток дека новиот процес во оваа област е многу нов и сложен и за одговорните лица, така им е потребно време да ги консолидираат редовите за дејствување. Конкретни податоци за тоа во која фаза е процесот на децентрализација во образованието се добиваат во Комисијата за образование, формирана во ноември минатата година во ЗЕЛС, што ја сочинуваат наставници, советници, градоначалници кои ги претставуваат избраните општини. Таа работи со цел да разговара и да му дава препораки на Постојаниот комитет од областа на образованието. Досега Комисијата меѓу другото учествувала и на работилница во организација на Министерството за образование на тема: „Деполитизација на постапката за назначување и разрешување на училишните директори“, каде ја разгледувала оперативната програма за децентрализација на власта во 2003 - 2004 година а учествувала и во донесувањето на заклучоци по прашањето за деполитизација на постапката за назначување и разрешување на училишните директори. Во заклучоците стои дека иницијатива за отповикување на училишните директори може да поднесат: наставничкиот совет, советот на родителите, локалната самоуправа, како и министерството за образование (орган за контрола и надзор) а иницијативата се поднесува до училишниот одбор. Училишниот одбор, според заклучоците треба да ја води целата постапка за избор на директорите и на градоначалникот да му предложи (со образложение) кандидат за именување на директор. Се предлага мандатот на директорот да биде на четири години, училишните одбори да ги сочинуваат тројца наставници, тројца родители и тројца претставници од локалната самоуправа (во основните, средните училишта и во гимназиите). Исто така, во заклучоците стои дека во средните насочени училишта треба да има двајца претставници од локалната самоуправа, а еден од деловната заедница, со забелешка на законодавецот да му се воочи подеднаква застапеност на родителите од мешаните етнички заедници во училишните одбори. Заклучоците се презентирани на работилница организирана од работната група на Министерството за образование, а истите треба да му бидат предложени на Постојаниот комитет за да станат и официјални ставови на ЗЕЛС. (К. Б.)

Мелпомени Корнети:

Процесот на децентрализација во културата мора да има своја програма. Не смее да постои шема која ќе биде заедничка за културата, здравството, за образованието

Над триста и шеесет скопски деца се на дното на социјалната беда

„Уличните деца“ имаат право на безбедно детство

МАРИЈА КУКА

„Деца на улица“. Можеби звучи чудно, но во документацијата при категоризацијата на население постои и ваква графа. Статистиката кажува дека во Скопје има 360 деца на улица или та-канаречени, улични деца. Кои се тие? Деца до петнаесет години, некои без име и презиме, без државјанство, од социјално дно, без пристојни живеалишта, деца кои би требало да бидат на училиште, во градинка, да се играат некаде, но...

„Зошто ме прашуваш како се викам? Важно ли ти е тоа многу. Ергоган ми е името. Да, тука на оваа раскрсница работам. Имам осум години. Не, на училиште не одам. Па, би одел кога би можел, ама цел ден сум тука, на работа.“

Црвено светло се пали и Ергоган и неговите другари трчаат да исчистат некоја шофершајбна на автомобил. Ако имаат среќа ќе заработат десет денари, а ако не, ќе го чекаат наредното црвено светло. Денот изминува. Не, не сакаат да кажат каде живеат. Велат, тие се тука и таму.

„Деца на улицата“ се истите оние деца кои ги среќавате на раскрсници, оние што просат на Камениот мост, оние што ги молат гостите за некој денар во рестораните, оние што им додеваат на минувачите на улица и бараат милосрдие. Некои се обидуваат да продаваат дребулии. Бебињата се со мајките, да, но дали како „орудие“, со кое се заработува?

А, што правиме ние за нив како општество? Ни пречи што се толку нечисти, ги бркаме од нас, ја вртиме главата, гледаме како да ги избегнеме. А, дали некој помислил заслужуваат ли тие деца да имаат свој дом, љубов и топлина, да одат на училиште како сите други деца, да си играат. Какви се нивните скриени желби и дали се исти како на останатите? Тие се доживуваат како отпадници од општеството, како се дел од нас. Тие заслужуваат подобра иднина, но им треба помош.

„Прво и основно мора да се сфати дека проблемот со децата на улица е проблем на општеството. Не се доволни програми или проекти за да се реши прашањето на овие деца, потребна е национална стратегија“, смета психологот Драгана Батик, раководител на Службата за аналитичко истражувачка работа во Меѓуопштинскиот центар за социјална работа на Скопје.

„Во нашиот центар тим на стручњаци ја истражуваше феноменологијата на уличните деца. Имаме изготвено и програма за социјална интеграција и психосоцијална интервенција на деца кои живеат во изразито тешки материјални околности, т.е. за деца на улица. За децата на улица ние организиравме и работилници. Трисетина деца два пати неделно доаѓаа да учат, за нив организиравме посети на Зоолошката градина, бевме и во театар. Не е точно дека тие деца не сакаат да учат, тие едноставно немаат можност да учат, објаснува Батик. За жал, овие активности се прекинати од јануари, но каде и да ги сретнам овие деца тие ме прашуваат за „школото“. Верувајте дека никој не ги присилуваше да доаѓаат во овие работилници, ниту на нивните родители нешто им беше ветувано. Едноставно, тие самите се организираа во групи и доаѓаа. Би било навистина жално на овие деца да не им се пружи шанса“, додава Батик.

За децата на улица факт е и следното. Повеќето од нив се од ромска националност, родителите им се неписмени и живеат во крајна сиромаштија, така што ни самите родители немаат визија што можат да им понудат подобро на своите деца. Едноставно, ниту тие не виделе нешто подобро. Живеат од ден за ден, а за многумина питачењето е начин на живот.

„И кога се обидуваат да се социјализираат овие деца најчесто се отфрлени од околината поради нивната крајна сиромаштија. Другарчињата на училиште не ги прифаќаат поради фактот дека тие најчесто се и неизмени поради недостаток на основни хигиенски услови во нивните домови“, вели Стефанка Кирковиќ, раководител на Службата за деца и млади. „Децата живеат во импровизирани куќички, без под, без вода и без струја. Ако ги прашате што посакуваат во животот тие ќе ви кажат дека сакаат да имаат убаво куќа, да живеат убаво. Повеќето од нив многу ги сакаат своите родители и се приврзани за нив. За жал, родителите не можат ништо да ги научат затоа што ниту тие самите немале можност да учат некогаш. Тие семејства живеат во маѓепсан круг и без помош на општеството, тешко дека ќе можат да се

отргнат од социјалното дно“, објаснува Кирковиќ. Инаку, Центарот континуирано спроведува кампања преку дневниот печат за информирање на јавноста и добивање на било каква помош. Но, за жал, засега, од ниту една фондација, НВО или поединец, не се добиени средства за помош на оваа категорија на деца. Испитувањата на тимот од Центарот за социјална работа го покажуваат и следното. Во семејствата на уличните деца најмногу е присутно питачењето, душевните болести и алкохолизмот. Во мал процент кај овие семејства е присутна проституција како извор на заработувачка, а во некои семејства, не е мал бројот на членови, кои биле осудувани и за ситни кражби.

Страдањата на многу деца не завршуваат со нивниот „работен“ ден на улица. Нивните родители, сметајќи ги нив за најдобар извор на заработувачка, ги малтретираат доколку не донесат онолку колку што тие сметаат дека изнесува нивната „дневница“. Во одделни случаи децата кои се препуштени сами на себе, значи деца на улица, се одземаат од нивните родители и се сместуваат во соодветни установи или во хранителски семејства“, вели Душко Миновски од Центарот за социјална работа. „Потребна е подобра организација на сите институции кои се занимаваат со овој горлив проблем и попрецизна законска регулатива. Имено што се случува по одземањето на детето. По ден-два, родителите се појавуваат во Центарот и свесни за нашата (не)моќ, го земаат де-

тето повторно назад. Дури и кога ќе се утврди дека родителите ги запоставуваат децата и дека ги злоупотребуваат како работна сила, Судот тешко покренува постапка за одземање на старателството или процесот станува маратонски“, вели Миновски. Тој ни наведува еден конкретен пример. „Имаме случај на мајка која де факто ги злоупотребува децата. Таа се проституира, ќерките кои се лесно ментално ретардирани ги подведува, а синовите ги тера да питачат. Од Центарот за социјална работа предложено е на таа жена да ѝ се одземе старателството, но судот нашиот предлог го отфрли. Ако во овој случај немаше причина за постапка, што понатаму?“, прашува Миновски. Но, не е доволно само децата од улица да се отргнат од асфалтот. Прашањето е што понатаму? „За децата од улица мора да има програма за нивна ресоцијализација. Институциите каде се сместуваат по одземањето од родителите се од отворен тип и секако дека доколку не им се понуди нешто, улицата повторно ќе ги мами. Впрочем и нивните родители често знаат да шетаат околу установата каде детето е сместено и да ги викаат да се вратат кај нив“, додава Миновски. „Мора да се работи поорганизирано. На родителите кои ги злоупотребуваат децата мора да им стане јасно дека ќе следува казна, и дека нема да биде доволно да дојдат во центарот и да ветуваат дека децата нема да бидат повторно злоупотребени, вели Миновски. На децата од улица им е потребно нашето внимание, наша помош. Тие заслужуваат среќно детство. Тие не се „таму некои деца“, туку деца кои растат тука покрај нас и ние треба да им помогнеме да израснат во здрави личности. Впрочем како што вели познатиот писател Душко Радовиќ: „Нема ништо поблагодородно од благодарноста на детето, но, и ништо поодговорно од одговорноста за судбината и иднината на детето.“

Драгана Батик: „Потребна е национална стратегија за да се искорени проблемот со децата на улица“

Стефанка Кирковиќ: „И кога сакаат да се социјализираат деца од улица, околината ги отфрла“

Душко Миновски: „Најчесто родители-те на овие деца во нив гледаат сигурен извор на заработувачка“

ФОТОСТОРИЈА

Фотос: Филип Ангковски

Невенка Крушаровска, заменик Народен правобранител
Секое дете има право на еднаков свет

„На секое дете треба да му се обезбеди минимум егзистенција, да му се даде можност да се образува, да му се пружи здравствена заштита, да му се создадат услови да живее со своите родители во среќа, љубов и разбирање, со цел да се овозможи целосен и сообразен развој на неговата личност“, потенцира Невенка Крушаровска, заменик Народен правобранител, раководител на Одделението за заштита на правата на децата.

„Со цел на детето да му се обезбеди правото на соодветен животен стандард би требало во законската регулатива да се дефинира минимумот животен стандард кој мора да му се обезбеди на детето“.

Крушаровска нагласува дека државата е таа којашто мора да преземе соодветни мерки за да можат и децата од улица редовно да одат во училиште, а тоа значи да се преземат превентивни и репресивни мерки кон родителите на овие деца, доколку се утврди дека тие се главната пречка за несоодветниот развој на детето.

„Мора да се воведат и одредени стимулативни мерки за посетување на наставата, да им се даваат бесплатни учебници, бесплатна ужинка, превоз и покривање на други трошоци за нивното образование. Ако сакаме да го намалиме проблемот со уличните деца мора да им се обрне особено внимание на оние семејства чии деца се на улица, а особено на оние семејства кои намерно ги праќаат или ги присилуваат да одат на улица и да питачат“, децидна е Крушаровска. (М. К.)

Азбија Мемедова од Центарот на Ромите на Скопје
Деца од социјално дно без државјанство и име

Зошто толку многу деца - Роми на улица? Во недостиг од посериозни официјални податоци, ќе напоменам само едно истражување спроведено во Скопје, во кое по пат на случаен избор биле анкетирани 127 деца на улица, на возраст до 15 години. Главните заклучоци од ова истражување јасно ја покажуваат крајната дезинтеграција на овие деца од поширока социјална средина: живеат во апсолутна сиромаштија, голем дел од нив се деца без име и државјанство, минимално се застапени во школскиот систем, не поседуваат ниту основно образование кое е предуслов за нивна социјална интеграција, не се опфатени со системот за здравствена заштита, вели Азбија Мемедова.

„Процесот на нивна социјализација почнува и завршува во семејства, кои, за жал, се изолирани и затворени за пристап на надворешни влијанија, т.е. нормите и вредностите на поширокото општество“ се вели во заклучоците од истражувањето.

Мемедова нагласува дека е многу очигледно дека станува збор за сериозен проблем кој бара и сериозен мултидисциплинарен пристап. Проблемот на деца на улица (од кој најголем број се од ромска националност) само ја потврдува негрижата на државните институции. Напорите и активностите на невладините организации ќе добијат видлив резултат само доколку тие се поддржат и од надлежните државни институции и доколку добијат национална димензија и стратедиска рамка. (М. К.)

Ќе се врати ли автентичната атмосфера во некогаш популарното градско јадро?

Нови перспективи за Старата скопска чаршија

Детскиот театарски центар се гради на темелите на поранешното кино „Напредок“

КАТЕРИНА БОГОВЕВА

Ќе бидат ли оваа пролет и лето за Старата скопска чаршија запаметени како период од нејзината историја, во кој луѓето ги направиле долгоочекуваните конкретни чекори за да ѝ го вратат некогашниот крвотокот од луѓе и енергии што струеше низ калдрмите и ја нудеше автентичната атмосфера на мултикултурен простор? Таму на пример, во текот на осумдесеттите многумина поминуваа добар дел од денот и ноќта, за денес да протрчаат низ се попустите улици, внимавајќи да не ја нарушат атмосферата која ни оддалеку не го нуди поранешниот мир.

Минатата недела беше направен уште еден обид, посепцифичен во својата структура со кој започна да се дефинираат начините на кои вредниот простор треба да го добие изгледот на модерно староградско јадро, отворено кон новите урбани принципи на живеење. Преку одржување на еднодневна работилница Новинско издавачката куќа „ЛИСТ“, успеа да ги анимира и да ги поврзе заинтересираните но и засегнатите страни во функционирањето на чаршијата, за на едно место да се потенцираат евидентно напластените проблеми во сите сфери на живеењето на тој микрокосмос. Учесниците кои направиле една неформална коалиција, најавиле дека повторно во средината на мај ќе разговараат за чекорите што можат и треба се превземаат од страна на државните органи, локалната власт, занаетчиите, невладините

организации и заинтересираните странски фондации за овој обид да ги добие и практичните резултати кои би воделе до побрз развој на чаршијата. НИК ЛИСТ планира да организира и донаторска конференција преку која ќе се обезбедат финансиски средства за активирање на потенцијалот што го поседува чаршијата, за да се обноват дел од занаетите, да се подигне нивото на достоинство на просторот и на луѓето кои во него живеат и работат.

„Во основите на современата македонска култура денес стојат концептите на мултикултурност и соживот меѓу разните етнички, културни и верски заедници кои егзистираат во неа. Во Скопје, а можеби во Македонија, нема посодветен простор кој би бил парадигма т.е. пример за вистинско т.е. суштествено остварување на овие

Преку одржување на еднодневна работилница Новинско издавачката куќа „ЛИСТ“, успеа да ги анимира и да ги поврзе заинтересираните но и засегнатите страни во функционирањето на чаршијата, за на едно место да се потенцираат евидентно напластените проблеми во сите сфери на живеењето на тој микрокосмос

концепти“, потенцира Никос Чаусидис, археолог кој ги познава и препознава символите на времето и луѓето вградени во Старата скопска чаршија.

Многумина го паметат минатогодишното лето кога посетителите на обновениот Чифте амам, неколку вечери уживаа во музичките настани организирани во тој мултимедијален простор. Во тие мали ноќни неформални забави, можеше да се препознае потребата да се биде во чаршијата која иако многумина ја напуштија, таа сепак не ги напушти нив и им ја пону-

ди својата автентична атмосфера. И оваа година преку изградбата на Детскиот театарски центар кој се подига на темелите и во ѕидовите на некогашното кино „Напредок“, чаршијата треба да ја покаже силата на својата енергија. Објектот кој е на половина од својата изградба, се очекува да биде отворен во септември а Центарот ќе содржи театарска програма за деца, која ќе биде изведувана на албански, турски и македонски јазик. Предвиден е и помал репертоар на претстави за возрасни како и филмска програма. Во објектот ќе се одржуваат различни семинари и работилници насочени кон работа со деца и професионални театарски луѓе. Уметничкиот директор на Центарот Дритеро Касапи посочува: „Нашата работа е разновидна, во неа е содржана продукција на претстави, работа со

деца и едукативни програми кои ги водиме веќе четири години. Многу од нашите проекти се контроверзни, бидејќи се занимаваат со деликатни прашања на меѓуетнички односи. Имаме поинаков однос кон детскиот театар во целина, имено веруваме дека со децата може да се зборува и за потешки теми за кои многина веруваат дека се табу, како што се смрт, развод, војна итн. Ваквиот пристап е атрактивен за многумина ама во исто време е и застрашувачки, и поради тоа при реализација на многу проекти во почетокот се среќаваме со резерви. Откако луѓето ќе разберат што всушност сакаме, се тече полесно. Ова најдобро го сфатија еснафите во чаршијата кои со се срце не прифатија и морално не поддржаа при реновирањето на киното „Напредок“.

Касапи ја потенцира културната вредност и потенцијалите на Старата скопска чаршија, како простор кој содржи културни активности од секако вид, кои се реализираат на отворено и во различни објекти. Предлага во исто време сите постоечки културни активности не само да се импортираат во просторот, поради неговата егзотичност, туку и да се закотват во просторот од социјален, културен, економски и туристички аспект, во соработка со луѓето што живеат и работат во него. Така културните активности во чаршијата нема да бидат само настани кои ќе ги следат неколку луѓе, туку ќе имаат можност да бидат дел од поширокиот живот на чаршијата и финансиски да бидат поддржани од самите луѓе во неа. „Таквите културни настани ќе придонесат за заживување на животот во чаршијата од кој ќе имаат придобивка и самите еснафи. Ваквата коегзистенција помеѓу културните настани и уметноста од една страна, и социјалното милје во кое тие се случуваат од друга, според нас претставува иднина на било каков културен и уметнички ангажман“.

ПЛАН

Дел од надворешноста и внатрешноста на идниот Детски театарски центар

Женски парламентарен клуб

Парламентарките - нова димензија на политиката

Женскиот парламентарен клуб минатата недела и официјално започна со активности во насока на родо-сензибилизирање на македонската политика. Така, речиси половината од вкупниот женски парламентарен состав заедно со претставничките на Владиното Одделение за еднаквост меѓу половите, Македонското женско лоби, СОЖМ, како и директорката на МРТВ, Гордана Стошиќ и координаторката на Родовата единица за доку-

ментирање и информирање - Центар за развој на медиуми, Билјана Бејкова, разговараа за приоритетите на идната соработка меѓу парламентарките, женската невладина сцена и медиумите.

Дводневната работилница помина во знакот на меѓусебното запознавање и разменување на идеи и сугестии за натамошно зајакнување на општествената позиција на жените и градењето партнерство со мажите, со цел постигнување реална родова еднаквост. (Б. Б.)

НВО проекти

ОХО кампања: Мојот парламент

Како одговор на потребата од зголемување на довербата на јавноста кон државните институции, невладината организација - ОХО спроведува јавна кампања за суштинско и детално претставување на улогата на Собранието на Република Македонија.

За потребите на оваа голема медиумска кампања е изготвен поучен документарен филм, насловен како: „Да се владее во наше име“, премиерно емитуван на Македонската телевизија, на 3 април, годинава, како и прирачник за работата, правата и обврските на законодавниот дом во државава. Брошурата „Мојот парламент“, во соработка со другите невладини организации се дистрибуира во сите населени места, а во тек се и јавни дебати со цел да се иницира постојана двонасочна комуникација помеѓу граѓаните и парламентарците.

Во рамките на овој проект изготвена е веб-страница на која можат да се најдат сите информации за кампањата, како и линковите до странците на државните институции, а предвидени се и посети на Парламентот, за граѓаните да можат одблиску да се запознаат со Собранието.

Проектот е поддржан од ИФЕС- Меѓународна фондација за изборни системи и УСАИД-Американска агенција за меѓународен развој. (М. М.)

Мокта е во народот

Зеднички проект на:

Центар за развој на медиуми и „Утрински весник“

Финансиски поддржан од:

Институт Отворено Општество – Македонија

Излегува секој последен четврток во месецот

Уредуваат:

Роберто Беличанец,
Гордана Дувњак,
Билјана Бејкова

Графичко уредување

Игор Перчуклиевски
е-маил: infocentar@sonet.com.mk